Participació estudiantil als centres educatius en temps de la COVID-19

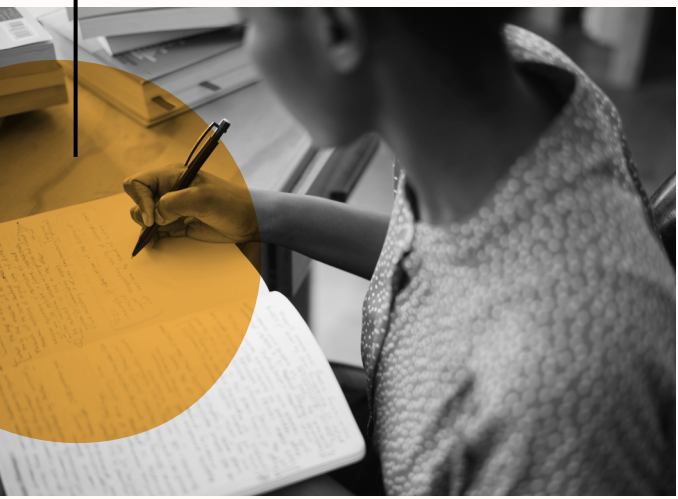

JES FUNDACIÓ JOVES, EDUCACIÓ I SOCIETAT

Participació estudiantil als centres educatius en temps de la COVID-19

Hola! Sóc un pdf interactiu, fes clic als links, per avançar, retrocedir i seleccionar apartat.

Coordinació tècnica: Sabrin Araibi Marachi
Fundació Joves, Educació i Societat
C/ Junta de Comerç, 26 baixos,
08001 Barcelona
fundaciojes@gmail.com
www.fundaciojes.org
Desembre 2021

Índex

01.
Per què un estudi sobre la participació en temps de la Covid-19?
6

02.
Participació estudiantil als centres educatius
10

03.
Perfil dels participants
12

04.
Motivació dels estudiants
14

05.
Els espais de participació
18

06.
La participació en temps de la Covid-19
22

07.
L' absència dels estudiants en la definició dels plans Covid-19
24

08.
La salut mental, una de les principals preocupacions del estudiants
26

09.
Propostes per fomentar la participació estudiantil en context post pandèmic
30

10.
Veus pròpies
34

11.
Fundació Joves, Educació i Societat
40

01.Per què un estudi sobre la participació estudiantil en temps de la COVID-19?

La participació de la comunitat educativa, i especialment dels i les estudiants, és un dels principis que recullen les lleis sobre el sistema educatiu tant a nivell estatal com català. Aquestes normes estableixen els espais i mecanismes que famílies i estudiants tenen en la governança dels centres. El Consell escolar, que és el màxim òrgan en la presa de decisions d'escoles i instituts, n'és l'exemple més clar. Però també els delegats i delegades de classe, així com les assemblees i associacions que intenten representar els interessos d'alumnat i famílies.

En aquest sentit, per la Fundació JES la participació estudiantil és un principi desitjable perquè per una banda, funciona com una escola de ciutadania activa i democràtica de les persones joves i, per l'altra, millora la qualitat de vida de les persones i la seva inclusió i implicació amb la societat.

La irrupció de la pandèmia de la Covid-19 va tenir un fort impacte en el conjunt del sistema educatiu.

CURS ESCOLAR 19-20

Suspensió de les classes presencials que va tenir lloc entre els mesos de març i juny de 2020.

CURS ESCOLAR 20-21

El setembre següent, coincidint amb l'inici dels curs 2020-2021, **els centres educatius van obrir amb l'objectiu de garantir el màxim nombre de classes presencials.**

Cursos d'educació secundària obligatòria, batxillerat i cicles de formació professional van perdurar **modalitats de docència híbrides o a distància coincidint amb les diferents onades del virus.**

Tal com ja han assenyalat nombroses expertes, institucions i entitats, **aquesta situació ha tingut efectes importants en termes de desigualtat social, eixamplant l'anomenada bretxa digital o reforçant els mecanismes de segregació educativa preexistents.**

Si aquesta diagnosi sembla compartida per la majoria d'administracions públiques, la resposta en forma de polítiques concretes (dispositius i material informàtic, ampliació de beques i ajudes...) no sempre s'ha dut a terme de la manera més eficient i equitativa.

Més enllà de la desigualtat social i educativa, la nova realitat ha tingut també efectes clars en els mecanismes de participació dels centres educatius. La presencialitat als instituts assegurava el funcionament estable dels espais de participació. Ja fos a través dels organismes formals (com el Consell Escolar, el Consell de Delegats...) o altres estructures més informals (com les associacions, les assemblees, els grups temàtics...) l'estudiantat i les famílies podien exercir una participació continuada, basada en el diàleg entre iguals, la formulació de propostes i la mobilització col·lectiva.

La irrupció de la Covid-19 i, en conseqüència, el tancament dels centres educatius o les modalitats d'ensenyament no presencials, van suposar un fre i una reformulació d'aquestes formes de participació.

Si les reunions i trobades online s'han anat imposant de manera progressiva, encara persisteixen interrogants importants sobre com assegurar el dret de reunió o de manifestació en aquest context.

Aquesta publicació pretén abordar aquesta situació. Es presenten així els principals resultats d'un breu estudi exploratori dut a terme el curs 2020-2021 a través d'un qüestionari i entrevistes.

La publicació recull també un seguit de propostes sobre la temàtica i la veu d'alguns agents de la comunitat educativa i juvenil en forma d'articles d'opinió.

El projecte s'emmarca així en la tasca que han realitzat i realitzen altres institucions i organismes en l'anàlisi de l'impacte de la Covid-19 sobre l'educació i la població juvenil, aportant però una anàlisi específica sobre la qüestió de la participació als instituts. La focalització en aquesta temàtica recull i actualitza el bagatge de la Fundació JES.

Tornar a l'inici

02.Participació estudiantil als centres educatius

El marc legislatiu de l'educació, tant en l'àmbit estatal com català, preveu diverses formes de participació i estableix, d'aquesta manera, els diferents mecanismes que tenen els i les estudiants per organitzar-se, exercir la seva participació i desenvolupar les seves activitats.

La Ley Orgánica de la Educación (LOE) determina a l'article 118 que la participació és el *"valor bàsic per a la formació de ciutadans lliures, autònoms i responsables"* i, com a tal, en regula l'aplicació als centres educatius. De la mateixa manera, la Llei d'Educació de Catalunya (LEC) planteja a l'article 23 que els centres no sols han de preveure la participació de l'alumnat sinó també facilitar-la.

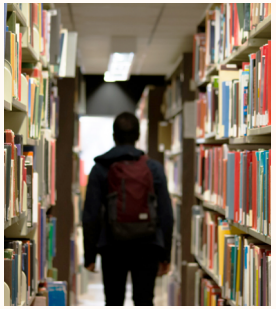

Com a concepte més general trobem la participació ciutadana, que és l'actuació de la ciutadania en la presa de decisions respecte a l'aplicació dels recursos i les accions que tenen un impacte en el desenvolupament de les seves comunitats. Tal i com queda recollit al reglament de participació ciutadana de l'Ajuntament de Barcelona; "La ciutadania té el dret a rebre informació i a intervenir –directament o mitjançant associacions ciutadanes– en els processos de presa de decisions polítiques i en el funcionament dels serveis públics, a través dels mitjans i canals de participació amb els requisits i la forma determinada en aquest reglament respecte a matèries d'interès que afectin la ciutat i els ciutadans i ciutadanes."

La participació és doncs un dret fonamental en tots els àmbits, que permet a la ciutadania poder influir en la presa de decisions que l'afecten. Ens centrem aquí en el cas concret de la participació estudiantil, que és l'eina que permet als i les estudiants intervenir en els seus centres educatius. Tal com dèiem anteriorment, **la participació estudiantil va més enllà de la governança dels instituts, ja que és també una eina formativa que promou l'exercici i l'aprenentatge dels drets de ciutadania.**

03.Perfil dels participants

La metodologia utilitzada per a dur a terme aquesta diagnosi és doble.

En primer lloc, es va enviar un qüestionari auto-administrat als representants estudiantils dels consells escolars de tots els centres públics d'educació secundària de Catalunya. Aquest enviament es va fer a través de les adreces institucionals dels propis centres i de les Oficines Jove, el mes d'octubre de l'any 2020. Es van rebre un total de 96 respostes vàlides.

En segon lloc, es va dur a terme un treball de caràcter més qualitatiu. Es van realitzar 5 entrevistes semi estructurades a estudiants d'arreu del territori català per aprofundir el coneixement sobre les seves percepcions respecte la participació en el marc de la Covid-19. Les entrevistes es van enregistrar i transcriure per poder analitzar la informació.

Les dades d'aquesta diagnosi exploratòria no pretenen ser representatives del conjunt de l'estudiantat i els seus representants. Aporten però elements importants sobre la participació estudiantil durant la Covid-19 que mereixen ser explorades en estudis posteriors per part de la societat civil i les administracions.

Persones participants en la recerca

Edat
12 fins als 32 anys

Sexe
48 dones
48 homes

Nivell d'estudis
- Eso: 63
- Batxillerat: 30
- FP: 2
- Prova estudis superiors musicals: 1

Dels 96 estudiants que van contestar el qüestionari, 82 dels enquestats han estat **"representant dels estudiants" al Consell Escolar i/o "delegat/ada".**

Dels 82
44 son dones
i 38 son homes

20%

Dels enquestats manifesten que abans del confinament tenien ja dificultats a l'hora de participar. **D'aquests, més del 75% eren dones i, la resta, homes.**

O bé perquè **se sentien intimidats degut a la seva condició** (edat, sexe, orientació sexual, aparença física..)

O bé perquè **creien no tenir idees a aportar.**

Tornar a l'inici

04.Motivació dels estudiants

Durant la nostra recerca, hem pogut observar que la majoria d'estudiants de tot el territori català que han respost el qüestionari, comparteixen motivacions similars per presentar-se al Consell Escolar i/o com a delegats.

El Consell Escolar, regulat per la mateixa LOE i d'obligada existència a tots els centres educatius, compta amb una representació dels estudiants escollida per sufragi universal entre aquests.

Així, el Consell Escolar és l'òrgan a través del qual la comunitat educativa participa del govern del centre. D'aquesta manera, el Consell Escolar té, entre d'altres, la competència d'aprovar el projecte educatiu de centre, designar la comissió per a l'elecció del director o avaluar i fer seguiment de la resolució de possibles conflictes.

Per sobre de tot, però, el Consell Escolar és l'espai on els estudiants poden expressar les seves inquietuds i les seves propostes de millora del centre educatiu en igualtat de condicions amb la resta d'agents de la comunitat educativa.

Els delegats són reconeguts en el Pacte Nacional per l'Educació (2006) i existeixen a gairebé tots els centres educatius. Com és sabut, serveixen perquè els estudiants tinguin els seus representants de grup. Sovint, els delegats s'organitzen per posar en comú les necessitats i propostes de cada classe i traslladar-les al Consell Escolar. En alguns centres, és habitual que els delegats i consellers es reuneixin de manera periòdica per tractar aquestes qüestions.

Tornar a l'inici

Motivacions dels estudiants sobre la seva implicació en els espais de participació

- Representar als estudiants i fer arribar les propostes.
- Defensar els drets dels estudiants i aportar propostes per els centres educatius.
- Millorar la relació entre el professorat i els estudiants.
- Curiositat per conèixer el funcionament dels òrgans i de la presa de decisions.
- Viure l'experiència.

Així mateix, durant les entrevistes, vam poder copsar motivacions similars. La principal era **la necessitat de poder donar veu tant a les queixes com als suggeriments dels altres companys de l'institut i de poder fer-los arribar directament a direcció.**

FÀTIMA - *Estudiant de Batxillerat Vallès Occidental.*

"Jo sempre he estat molt ficada en el tema de política i llavors és com una forma de govern de l'escola i a més estic molt ficada en el tema de l'activisme i el fet de poder aportar una mica més al meu institut, aquesta eina és perfecte per poder donar veu, tant a les queixes com als suggeriments dels altres companys de l'institut i de poder fer-los arribar directament a direcció"

FABRI - *Estudiant d'un institut del Camp de Tarragona.*

"Sentia aquesta necessitat de poder participar en els òrgans de participació i de decisió dels instituts i sobretot valoritzar, donar valor a aquest detall de ser una de les veus per part dels estudiants, és el que em va motivar bàsicament perquè m'agrada aquesta dinàmica i sobretot poder aportar propostes, queixes, millores, tot amb la intenció de millorar entre tots l'institut."

Tornar a l'inici

05.Espais de participació

Com ja hem apuntat anteriorment, la participació estudiantil és un element essencial pel desenvolupament personal, la transmissió de valors i la construcció d'una ciutadania activa i democràtica.

Més enllà dels òrgans de govern dels centres, com els Consells escolars, o de representació, com els delegats, en els últims anys també han sorgit altres espais de participació estudiantil orientats a les temàtiques que s'han fet emergents entre les persones joves, com el feminisme i l'ecologisme.

Així per exemple, en alguns centres s'han constituït assemblees feministes, grups ecologistes o altres col·lectius que han promogut accions reivindicatives o formatives sobre aquestes qüestions.

En les celebracions del 8 de març de 2018 i 2019, les estudiants van tenir un paper protagonista. En molts centres van fer seguiment de les convocatòries de vaga, però també van programar activitats formatives i culturals. L'any 2019, també va agafar força el moviment juvenil per la crisi climàtica. D'abast internacional, a Catalunya també es van convocar vagues i manifestacions estudiantils amb un notable seguiment.

En aquest sentit, hem pogut observar que molts estudiants, a banda de participar en el Consell Escolar o com a delegats, participen en aquests altres espais:

- **Assemblea escolar.**
- **Assemblees temàtiques i/o associacions temàtiques (ecologistes, culturals, feministes,etc).**
- **Associació d'estudiants.**
- **Col·laboració amb l'AMPA o AFA.**
- **Sindicat d'estudiants.**

Tornar a l'inici

Tant la LEC com la LOE reconeixen les associacions d'alumnes com espais per a la participació dels estudiants i preveuen que els centres en facilitin la constitució i l'activitat.

Un dels principals objectius de les associacions i federacions d'estudiants és apropar les associacions als instituts per respondre a les diverses inquietuds que tinguin els estudiants. És el que fa, per exemple, l'Associació de Joves Estudiants de Catalunya (AJEC), una entitat sindical amb més de 35 anys d'història en defensa de l'educació pública i dels drets dels i les estudiants de Catalunya.

En aquest sentit, l'entitat és present tant als instituts com a les universitats públiques a través d'una organització de caràcter federal. Així, el nucli central de l'activitat de l'associació el desenvolupen els grups federats a l'AJEC de cada centre o universitat. A escala nacional es coordina tota aquesta tasca i, a més, s'impulsen reivindicacions i activitats de caràcter general i s'exerceix una tasca de representació de l'estudiantat. Una de les tasques principals de l'AJEC, en el marc de l'educació secundària, és la promoció de la participació dels estudiants, en mobilitzacions i reivindicacions, però també en l'acompanyament dels consellers escolars i fomentant totes les formes d'organització: delegats, associacions d'estudiants.

Un exemple d'aquests espais és el que ens explicava l'Ander, estudiant d'un centre de Terres de l'Ebre en el que compten amb un sindicat d'estudiants local, i que el definia com **"una petita associació que s'encarrega de recollir les queixes i suggerències de l'alumnat i organitzar les vagues i mobilitzacions".**

Un altre exemple és l'associació d'estudiants del centre de l'Oriol, al Vallès Oriental:

"Doncs aquest any jo crec que fa 14 o 15 anys que hi ha l'associació d'estudiants al meu institut, va molt bé, organitza moltes coses, abans de la pandèmia va ser una època molt rica en activitats. S'encarrega una mica més no tant de les queixes, que també, sinó de les festes i de les activitats dels estudiants, dies commemoratius".

Segons l'enquesta de participació política del 2017, realitzada per la Generalitat de Catalunya, *un 46,2% de joves entre 16 anys i 19 anys, van participar en una vaga d'estudiants. En l'actualitat, aquestes dades es poden veure afectades, ja que la pandèmia de la Covid-19 ha tingut un impacte directe en la participació política i social dels joves, reduint les reunions i manifestacions presencials.*

06.Participació en temps de la Covid-19

Amb la irrupció de la pandèmia de la Covid-19, el dia a dia dels estudiants i les dinàmiques dels centres educatius es van veure afectades. Més enllà de l'impacte en temes com el rendiment i l'augment de les desigualtats socioeducatives, els espais de participació també van patir les conseqüències de la pandèmia. En general, la participació va disminuir, especialment, durant els primers mesos (març - juny 2020).

Seguidament, i amb la tornada progressiva a les aules el curs 2020-2021, els centres van trobar nous mecanismes per adaptar els espais de participació a un format híbrid o online en funció de les condicions epidemiològiques de cada moment.

En aquest sentit, la Marta, estudiant d'un centre de Lleida, explicava el següent en relació a les reunions del Consell escolar:

"En el meu centre, abans de la pandèmia, es feien 2 reunions [del Consell escolar] per trimestre de mitjana, i alguna reunió més si calgués. Durant la pandèmia de la Covid, aquestes reunions van disminuir només a 2 durant tot l'any i una extraordinaria al juliol. Les tres reunions durant la pandemia es van fer telematicament."

La realitat és, però, complexa, i la situació és canviant en funció del context. Així, també hi ha casos en els que alguns centres han augmentat els espais de participació, tal com ens comentava l'Ander, estudiant de les Terres de l'Ebre, en referència a les reunions durant la irrupció de la pandemia: **"Fem moltes reunions, més que anteriorment, perquè el centre s'ha d'organitzar més."**

La majoria de centres es van adaptar a la nova situació i, al no poder reunir-se de manera presencial, van crear espais de participació online a través de diferents plataformes com Teams, Zoom, Google Meet, Google Classroom o WhatsApp. Aquestes plataformes han servit com a canals per a unes noves maneres d'interactuar en línia i d'organitzar-se. En alguns casos també han permès als actors de la comunitat educativa prendre consciència de les oportunitats que els ofereix l'entorn virtual.

07.L'absència dels estudiants en la definició dels plans Covid-19

Amb la irrupció de la Covid-19, els governs d'arreu el món van haver d'aplicar mesures de contenció de la transmissió del virus. A Catalunya i Espanya, una de les mesures més destacades va ser el tancament dels centres educatius entre els mesos de març i juny del 2020 i una progressiva (però no completa) tornada a les aules durant el curs 2020-2021. Per aquest motiu, l'estiu del 2020, el Departament d'Educació va impulsar el Pla d'actuació per al curs 2020-2021 per a centres educatius en el marc de la pandèmia, que cada centre havia d'adaptar i aplicar a través del que s'ha conegut com a "Plans Covid".

Aquests plans tenien com objectiu que tots els centres tinguessin una estratègia organitzativa per al retorn dels estudiants a les aules seguint les instruccions dels departaments d'Educació i de Salut.

Alguns centres educatius van comptar amb els estudiants à l'hora de definir aquest pla. Tot i així, a partir de les respostes obtingudes al qüestionari s'observa que *més de la meitat dels estudiants (55%) no va poder participar, ni tampoc es va comptar amb la seva opinió, durant el procés d'elaboració del protocol del centre relatiu a la Covid-19.*

En la mateixa línea, la majoria dels estudiants entrevistats no van poder participar en l'elaboració del Pla Covid del seu centre, com la Marta de Lleida:

" (...) Entre finals d'agost i principis de curs van fer un consell i els hi van presentar el pla Covid d'aquell moment, però cada setmana l'havien d'anar canviant i la setmana abans de començar el curs encara van haver de fer canvis. Els van enviar just abans de començar el curs. Els estudiants no van poder fer propostes, s'ho van trobar tot fet."

O el Fabri, del Camp de Tarragona:

" (....) No ens avisar i fins i tot diria que no es va informar als alumnes perquè van anunciar a les famílies que s'havia publicat un pla a la web, però cap als alumnes no, la veritat és que no ens han contactat per a tenir en compte l'elaboració ni res."

Altres estudiants sí que van participar-hi, portant la veu dels seus companys a l'hora d'elaborar el Pla Covid amb la resta d'actors de la comunitat educativa local. És el cas de l'Ander, d'un centre situat a Terres de l'Ebre:

"Sí, nosaltres sí que vam fer el Pla Covid i ens van explicar les entrades i les sortides de diferents cursos, també es van explicar les aules, com funcionarien els passadissos, com funcionaria la cantina, tot, se'ns va explicar tot i allí si que ens van demanar la nostra opinió."

Més enllà d'aquesta diversitat de situacions es constata, però, que en molts centres educatius no s'ha tingut en compte els estudiants a l'hora d'elaborar els Plans Covid. Si això es pot entendre com un element derivat d'un context complicat, mostra a la vegada una tendència preocupant que relega els estudiants en els processos de presa de decisions que afecten el seu dia a dia. D'altra banda, aquest fet deixa entreveure també una certa discrecionalitat per part dels equips directius dels centres a l'hora de preveure i assegurar la participació dels estudiants.

Tornar a l'inici

08.La salut mental, una de les principals preocupacions dels estudiants

La salut mental és, a la vegada, un dels interessos i una de les preocupacions principals de les persones joves i dels estudiants. En els darrers anys, a més, aquesta qüestió ha emergit com una prioritat d'entitats i administracions públiques.

En aquest sentit, l'Ajuntament de Barcelona té com a prioritat i repte las polítiques públiques relacionades amb la salut mental. El Pla de Salut Mental de Barcelona es desplega en quatre línies estratègiques que van des de l'abordatge dels determinants socials que afecten la salut mental de la població, passant per mesures per garantir els serveis necessaris i una atenció accessible a tothom, posant una atenció molt especial a les persones en situació de vulnerabilitat.

Més concretament, algunes institucions han intentat observar l'impacte de la pandèmia en la salut mental de la poblicació juvenil.

Segons l'estudi **"Joventut, Covid-19 i desigualtats"**, de l'Observatori Català de la Joventut.

Els joves han tingut emocions persistents durant la pandèmia: tristesa, angoixa, ira, avorriment i incertesa.

El sistema de detecció de la Generalitat de Catalunya, el Codi de Risc del Suïcidi, **ha computat 601 temptatives de suïcidi en joves fins a 18 anys el 2020.**

Els suïcidis

Van incrementar un 27% durant la pandèmia respecte a l'any anterior, quan se'n van computar 473.

La crisi social i sanitària provocada per la pandèmia de la Covid-19 ha transformat doncs la vida dels estudiants i la seva forma de relacionar-se, tant a l'exterior com a l'interior dels centres educatius. Aquests eren, en molts casos, el principal espai de socialització i de participació per a molts estudiants.

L'angoixa provocada per la pandèmia, les situacions traumàtiques i els efectes de les interrupcions a l'aprenentatge, han afegit més dificultats per participar de manera significativa.

Tornar a l'inici

Les respostes d'alguns dels estudiants entrevistats, deixen així entreveure una preocupació creixent sobre la salut mental i els seus efectes sobre les dinàmiques socioeducatives i de participació.

La Marta, estudiant a Lleida, ens deia això:

"Sí, els ànims influeixen molt a com et sents, a com estàs a classe, la situació que estem vivint influeix, no és una cosa que diguis que no influeix, no podem fer les classes igual, és una cosa que no té a veure amb nosaltres, potser no ho estem vivint, no tenim el coronavirus, però potser coneixem gent, estem vivint aquesta situació, estem tancats a casa, no ens podem reunir, estem a classe 30 persones i després no ens podem reunir amb la nostra família, però els professors estan igual, és una cosa de comprensió mútua, però n'hi ha que no i n'hi ha que sí, però és com tot, t'has d'adaptar i has de conèixer als professors, a la directiva i tot i els problemes que hi havia abans del Coronavirus segueixen existint, no s'han solucionat tampoc."

D'altra banda, el Fabri, del Camp de Tarragona, afegia:

"De fet, per exemple, hi va haver una polèmica, sobretot a batxillerat perquè es va publicar al compte d'Instagram de l'institut una publicació que deia que durant el confinament els alumnes han rebut suport emocional i la veritat és que no hi va haver cap suport emocional per part de l'institut, no van dir res sobre això i va esclatar una polèmica terrible, que van haver d'eliminar el post per no provocar més malestar."

09.Propostes per fomentar la participació en context post pandèmic

Tal com hem explicat en els diferents apartats, l'escenari socioeducatiu ha canviat arran de la Covid-19.

Han sorgit noves preocupacions (salut emocional i mental per exemple) i hi hagut un impacte clar sobre la cultura de participació (més reunions digitals, nous temes, absència d'estudiants en alguns espais…).

Tot plegat s'ha de poder contribuir a re-situar el debat sobre el paper de la participació estudiantil als centres i la importància en la formació integral de l'estudiant, així com a recuperar les dinàmiques preexistents que hem mencionat al voltant de les temàtiques que preocupen els joves (feminisme, crisi climàtica, desigualtats socials...).

Des dels centres educatius es pot:

1. Aprofitar els canals de comunicació online **per afavorir la informació i la participació als centres i millorar l'experiència obtinguda amb les plataformes i xarxes utilitzades durant la pandèmia de la Covid-19**, sense descuidar la presencialitat com un element central de cohesió i de socialització.

2. Consolidar (i recuperar en alguns casos) les **figures dels delegats i delegades, el consell de delegats i delegades, el consell escolar i les associacions d'estudiants com òrgans de participació estudiantil**, prestigiant-los, dotant-los del paper i de la rellevància que necessiten. Establir mesures contràries lliures de càrregues lectives que facilitin l'auto-organització dels estudiants.

3. **Desplegar programes de formació específica sobre participació estudiantil**, no només als delegats i consellers escolars sinó al conjunt de tots els estudiants dels centres. I, en aquest sentit, apostar per trobades "intercentres" i la creació de xarxes que enforteixin la relació i coordinació en un mateix territori.

4. **Planificar activitats** (o programes de dinamització) al centre que animin els estudiants a interessar-se per la societat, la política, la cultura, el medi ambient... i que els puguin facilitar la incorporació al teixit associatiu i moviments socials organitzats.

5. Tenir en compte, en totes les **activitats i accions, una mirada que busqui augmentar la participació** de les noies per combatre el biaix que es produeix també als centres educatius, especialment en alguns espais de participació.

Tornar a l'inici

Des dels poders públics es pot:

1

Fomentar la participació i reconèixer-la en el currículum dels estudiants mitjançant incentius i distintius acreditatius.

Explorar la certificació de competències i la creació de beques específiques (per exemple per a la recerca en el batxillerat sobre participació estudiantil, o incorporar continguts de participació en els treballs de l'ESO i la Formació Professional).

2

Aportar el finançament estructural a les associacions d'estudiants facilitant els tràmits que impliquen les sol·licituds i justificacions de les subvencions.

3

Promoure la presència i/o relació dels representants dels estudiants (consell de delegats, associació d'estudiants) **en els espais fora del centre que formen part de l'entorn social i polític del municipi.**

4

Supervisar que els centres educatius asseguren la presència i les modalitats de participació dels estudiants en els diferents òrgans de govern. Vetllar per evitar que situacions com l'absència d'estudiants en l'elaboració dels Plans Covid es puguin repetir en possibles futures contingències que afectin els centres educatius.

Tornar a l'inici

10.Veus pròpies

L'associacionisme juvenil i el repte de la participació estudiantil.

A principis del curs 2020-21 el Departament d'Educació va decidir ajornar per un any les eleccions per a la renovació parcial dels consells escolars sobre la representació de l'alumnat dels centres de secundària emparant-se en la situació pandèmica per justificar-ho. Aquesta mesura ens permet observar amb una mirada simple com quan es tracta dels drets de l'estudiantat, la participació i representació d'aquests és una matèria de poca importància per les administracions, especialment si observem el llarg abast temporal.

La idea que les persones joves i estudiants puguin interessar-se per implicar-se en la seva realitat més immediata troba dos grans traves en l'entorn social. La primera és una infantilització o un reduccionisme de la importància plausible de la voluntat de les persones joves per transformar el seu entorn i el segon és una veritable absència de mitjans i recursos per fer un acompanyament a aquest processos. El desenvolupament personal i social de les persones joves també implica l'organització social en defensa dels seus interessos, que poden ser variables, i el reconeixement del dret a la participació. A la ja habitual tònica que malauradament trobem bastant inserida a administracions i centres d'estudis que limita o trava la participació estudiantil hi sumem la pandèmia i el resultat és encara més esfereïdor.

Davant això és un deure moral d'aquelles persones que creiem en la necessitat del foment de la participació reivindicar el seu paper i treballar per la seva promoció i extensió. Sobre aquesta premissa treballem des del Consell de la Joventut de Barcelona, format per més de 70 entitats juvenils entre les quals destaquem en aquesta ocasió diversos sindicats estudiantils. Des de l'oportunitat que ens brinda ser presents al Consell Escolar Municipal de Barcelona fem d'altaveu de les demandes de l'associacionisme juvenil així com executem línies de treball estrictament relacionades amb el foment de la participació estudiantil, en el vessant representatiu mitjançant la Formació de Conselleres Escolars i la Formació de Representants d'Alumnes, i en el vessant més associatiu, mitjançant el programa Visc, Convisc i Participo.

Les línies relatives a les Formacions d'alumnes s'alternen en funció de l'any, una enfocada més a la formació de les persones que han estat escollides Conselleres Escolars de Centre i l'altra enfocada a qualsevol mena de representant escolar, fet que la fa extensiva també a delegats i delegades de classe. En aquestes formacions solem abordar des dels mateixos fonaments i principis de la participació estudiantil al centre (democràcia, representativitat, respecte, inclusió, etc.), passant per les diverses formes de la promoció de la participació (assemblees, reunions, recollides de signatures, etc.), les eines que es disposen per la promoció (mitjans digitals, cartelleria, fulletons, etc.) fins a l'abordatge de les pròpies demandes existents i la planificació en la seva reivindicació.

Paral·lelament, en les darreres edicions de les formacions també hem posat en marxa una formació pel professorat que acompanya als alumnes per tal d'aprofundir en la concepció teòrica de la participació i en els motius pels quals la promoció i foment de la participació suposa una millora del centre educatiu i del seu entorn.

D'aquesta manera, des del CJB apostem per l'abordatge integral del foment de la participació. Creiem que aquests mecanismes ens permeten un veritable impuls i acaben tenint un impacte sobre la realitat dels centres, fet pel qual encoratgem a les administracions a fer passes més ambicioses i apostar per polítiques i disposar de recursos que incrementin actuacions com aquestes.

Sovint quan parlem de participació estudiantil solem centrar-nos en l'aspecte més institucionalitzat del terme i oblidem la diversitat de formes que compren l'acció de "participar" als nostres centres d'estudi. Si bé és cert que la participació mitjançant les eines representatives és un pilar fonamental per la democràcia dins dels nostres instituts i facultats, també es fa necessari reivindicar un concepte molt més abstracte de participació que vessa els límits que impliquen les parets de l'institut i que ha de connectar amb la resta d'actors i formes d'expressió de la societat civil per tal de disposar d'una visió integral.

Participar dels nostres centres educatius no deixa de ser implicar-nos allà a l'entorn on passem bona part del nostre temps, i en l'etapa de l'educació secundària hi ha una forta relació entre l'institut i el barri. És freqüent que l'institut es trobi a prop del lloc on viuen els alumnes i dels espais en el quals acabada la jornada escolar acabin interaccionant. Per això també és important que des de l'institut s'incentivi la participació en associacions i en espais del barri de caràcter juvenil i que contribueixen al desenvolupament personal i social de què parlàvem. Els caus i esplais, casals de joves, les associacions musicals i d'altres espais de joventut també permeten generar uns vincles locals entre la joventut i contribueixen a la cohesió social en l'entorn immediat.

Tornar a l'inici

Aquest foment de la participació dins i fora del centre el CJB el treballem a través del programa Visc, Convisc, Participo! amb alumnat d'ESO. Aquest consta d'una sèrie de sessions diferenciades pel primer i el segon cicle que requereix d'un desenvolupament en diversos cursos sobre els mateixos grups de classe. En una primera sessió es fa una definició i es treballa les habilitats necessàries pel foment de la participació i en la segona, ja en el segon cicle, es fa un aprofundiment en les eines que poden ser utilitzades. Per cada aula es fan quatre sessions d'una hora per curs i aquestes són dinamitzades per joves associades d'esplais i caus que formen part d'una borsa de dinamització.

A més, el programa ens permet també coordinar-nos amb els punts Jove, Informa't i Participa (JIP) per detectar necessitats i disposar d'un acompanyament posterior a la finalització de les sessions. Alhora, s'espera que el professorat sigui present a les sessions per tal de col·laborar en l'aplicació dels resultats esperables i per fer un acompanyament a les persones dinamitzadores.

Més enllà d'aquestes activitats, com a CJB disposem d'un portal web especialitzat en la participació des dels centres educatius anomenat sortimdelaula.cat on es poden consultar recursos sobre la participació de tota mena (guies per eleccions als Consells Escolars, guies de funcionament de la democràcia interna dels centres, guies per convocar assemblees o vagues estudiantils, etc.).

Totes aquestes actuacions són possibles gràcies a les entitats que conformen el Consell de la Joventut de Barcelona i també per l'existència de convenis amb l'Institut Municipal d'Educació de Barcelona que permeten tenir finançament. Els bons resultats dels programes ens permeten afirmar que s'està fent una bona feina. Amb major voluntat política, més implicació per part dels centres en l'acompanyament als alumnes i per part de l'administració l'ampliació de finançament encara es podrien fer més passes.

Miguel Morilla
Secretari d'Estudiantils del Consell de la Joventut de Barcelona

10.Veus pròpies

Activisme climàtic en temps de pandèmia.

La pandèmia del coronavirus ens ha obligat a adaptar les nostres vides i la nostra manera de relacionar-nos amb les altres persones. Com bé tots sabem, tothom ha hagut de reduir el contacte físic, les trobades presencials i la interacció social en persona. Són elements que descriuen la dinàmica que sempre ha tingut l'associacionisme juvenil i que ens permeten connectar amb la resta.

Amb el confinament, tota l'activitat ha hagut de passar a ser en format virtual, una cosa que fins llavors era secundària o poc utilitzada. L'associacionisme sempre ha tingut aquesta dinàmica de presencialitat. I en aquestes circumstàncies, les videotrucades van començar a ser el principal punt de trobada entre persones i evidentment també ha hagut de ser així en l'associacionisme juvenil, en l'activisme i en totes les entitats.

En el cas concret de l'activisme climàtic amb Fridays For Future Tarragona, també vam haver de fer reunions virtuals per anar organitzant activitats. No sabíem de quina manera ens podíem mobilitzar i reivindicar des de casa. Vam utilitzar la creativitat i la innovació. La manifestació de llums i ombres va ser un exemple. Les reivindicacions les llançàvem des de les xarxes socials i a la vegada aprofitàvem fer una crida a la participació de tota la gent, animant a tothom, per exemple, a fer dibuixos sobre el canvi climàtic o dedicar una estona a conèixer el nostre moviment i la nostra causa. Cal destacar que l'activisme ecologista també es va unir a la campanya pels Serveis Públics i també el Black Lives Matter, ja que causes socials aquestes també formen part del nostre activisme, que no tan sols busca la justícia climàtica, sinó també la justícia social.

A mesura que la situació sanitària s'anava alleugerint, hem anat tornant a recuperar els carrers, el lloc des d'on lluitem. En el cas nostre, vam unir-nos amb altres entitats ecologistes (com Greenpeace, Ecologistes en Acció…) per organitzar activitats conjuntes en forma d'aliança. La dinàmica és positiva. L'aliança amb altres entitats ecologistes ens enforteix i consolida la unitat per a una mateixa reivindicació: salvar el planeta. Evidentment, les circumstàncies actuals fan difícil convocar grans manifestacions, però la lluita no s'atura ni s'ha d'aturar. És important destacar que el jovent continuï mobilitzant-se per les causes socials. Malgrat que siguin temps difícils, hem de recuperar i continuar

Tornar a l'inici

amb la lluita perquè les lluites socials i l'ecologista tenen el mateix opressor: un sistema injust i basat en el capital.

Des del meu punt de vista, potser la pandèmia ha incidit en la participació (tendint a la baixa), degut a les restriccions sanitàries o fins i tot a la desmotivació o falta de ganes per seguir endavant a causa de la crisi actual, ja sigui per diversos motius. Entenent això, és imprescindible recuperar i reprendre l'activitat d'una manera més constant per tal de no inactivar-nos i, per això, l'aposta per aliar-nos amb altres associacions ecologistes és una bona opció.

Xarxes per transformar.

Volem una veritable transformació i un gran canvi. Cal posar èmfasi a la participació i la implicació de tothom, però en especial la participació de la gent més jove, que és qui patirà més els efectes del canvi climàtic. Necessitem crear xarxes de suport mutu i de cures. És important (i ara mateix ja és freqüent) unir-nos i combatre juntes a les problemàtiques polítiques, socials i econòmiques, com les causes LGTBIQ+, feminisme, etc. Per això, des del nostre moviment pensem que no hi ha justícia climàtica sense justícia social.

Necessitem crear xarxes que esdevinguin una eina que ens faci comunitat i que ajudin a encaminar cap a la transformació social.

Les noves idees, les aportacions i les contribucions de les persones sempre seran benvingudes i, com hem reiterat sempre, el moviment climàtic és un moviment horitzontal i obert per a tothom. I també convé recordar que no depenem ni rebem cap tipus de suport d'institucions, empreses, governs o partits, i això ja diu molt de la capacitat d'autoorganització que té el mateix moviment, tot i que de vegades es fa difícil, ja que no sempre hi ha recursos suficients per part de les persones, però la cooperació i l'ajuda entre nosaltres sempre ens ho posa més fàcil. Per això, reiterem en la importància de treballar juntes, teixint xarxes.

Més pedagogia a les aules i al jovent.

Creiem que també l'àmbit educatiu és clau. L'educació és la llavor del canvi i per això és necessari començar pels instituts i centres educatius a parlar de la importància de l'activisme climàtic en un moment greu de crisi ecològica. Per part nostra vam dinamitzar i tirar endavant xerrades sobre el canvi climàtic i el nostre activisme. Ara més que mai són necessàries i hem de potenciar també aquesta participació en les escoles i instituts davant d'un futur ennegrit. Com deia Paulo Freire, l'educació no canvia el món, canvia les persones que canviaran el món.

Les estudiants hem de ser conscients sobre en quin món vivim i així, anirem creant espais que fomentin l'autoorganització, la participació i cooperació entre nosaltres que siguin capaços de donar resposta per la transformació.

Certament, es troba a faltar iniciativa des dels centres educatius per part de l'alumnat. Per exemple, no hi ha grups autoorganitzats per treballar una temàtica concreta (ecologisme, feminisme…). Potser caldria fer-li una volta a aquest tema juntament amb la representació estudiantil, de recuperar iniciatives i fer moure les estudiants, i que entre ells puguin fer xarxa per millorar l'institut, sense una intervenció excessiva del professorat o de direcció.

En definitiva, necessitem recuperar i ampliar la participació democràtica de l'activisme climàtic des de tots els àmbits, en especial en l'educatiu o en el juvenil per incidir i demostrar la importància de la causa. Les joves hem de ser al capdavant de la lluita de l'activisme climàtic. Hem de recuperar els carrers per recuperar el futur.

Gio Gonzales
Militant de Fridays for Future.

11.Fundació Joves, Educació i Societat

La Fundació Joves, Educació i Societat va ser fundada l'any 2008 per tres associacions de l'àmbit juvenil i estudiantil, entre les quals l'Associació de Joves Estudiants de Catalunya (AJEC).

Va ser creada com a punt de trobada per reforçar els objectius comuns de treball defensant els drets dels i les estudiants i de les persones joves, però també com un espai de reflexió, formació, debat i intercanvi al servei de les persones joves, específicament, i de tots aquells professionals i persones expertes en polítiques de joventut i educatives.

El pas dels anys i els canvis produïts, tant en les entitats que van impulsar la Fundació JES com en la realitat de les persones joves i el teixit associatiu, han fet necessària una adaptació de la Fundació per seguir essent fidel als objectius fundacionals i, a la vegada, poder seguir desenvolupant la tasca associativa per la que va ser creada.

En aquest sentit, els objectius actuals de la Fundació són els següents:

- Ser un **espai de recuperació, memòria i difusió de la història** del moviment sindical estudiantil.

- Desenvolupar **tasques de recerca, difusió i activisme** en aquelles àrees amb impacte en la vida de les persones joves: des de les polítiques de joventut a l'educació, passant per l'habitatge, el reconeixement de la trajectòria associativa en el món laboral, o aspectes com la perspectiva de gènere o la interculturalitat.

- **Oferir suport i acompanyament a entitats i associacions** de caire social, per reforçar el teixit associatiu i les aliances, a través de formacions, consultoria i/o l'accés a un dels espais de la Fundació.

- Ser un **espai de trobada i de construcció** de xarxes entre entitats i persones actives en la vida associativa i social.

JES
FUNDACIÓ
JOVES, EDUCACIÓ
I SOCIETAT

fundaciojes@gmail.com
www.fundaciojes.org

Amb el suport de:

Ajuntament de
Barcelona